

ઘોરણી : 5

ગુજરાતી

મહેનતનો રોટલો

- પંજાલાલ પટેલ

મહેનતનો રોટલો

આ એક બોધકથા છે . જેના લેખક પજાલાલ પટેલ છે .
આ બોધકથામાં શ્રમ, સ્વાશ્રય અને પ્રામાણિકતાનો
મહિમા કરવામાં આવ્યો છે.
મોચીભગત મફતનું સ્વીકારવાની સ્પષ્ટ ના પાડે છે,
આમ મોચી ભગત દ્વારા આપણને શ્રમ, સ્વાશ્રય અને
પ્રામાણિકતાનો બોધ મળે છે.

મહેનતનો રોટલો

કાશી નગરીમાં એક મોચી
રહેતો હતો. તે બહુ
પ્રામાણિક હતો. સંતોષી
પણ એટલો જ.

એકવાર એક સાધુ આવી
મોચીને પૂછવા લાગ્યા,
“અંગરીની કાંઈ વિશે તમે જીવાનાની જીવાનાની વિશે નથી ?”

મોચીએ કહ્યું,
“મારી પાસે
સીવેલાં તૈયાર
નથી, મહારાજ !”

મહેનતનો રોટલો

સાધુ કહે, “સીવી દો
તો શું લો?”

મોચીએ કહ્યું,
“દોઢ રૂપિયો”.

સાધુને નવાઈ લાગી. બીજાઓએ બે રૂપિયા
દેખાડ્યા હતા. પછી ઘટાડીને દોઢ રૂપિયા
સુધી આવ્યા હતા, પણ આણે તો મૂળમાં જ
દોઢ રૂપિયો કહ્યો. સાધુએ પૂછ્યું, “દોઢ તો
કહેવાનો પણ લેવાના કેટલા?”

મહેનતનો રોટલો

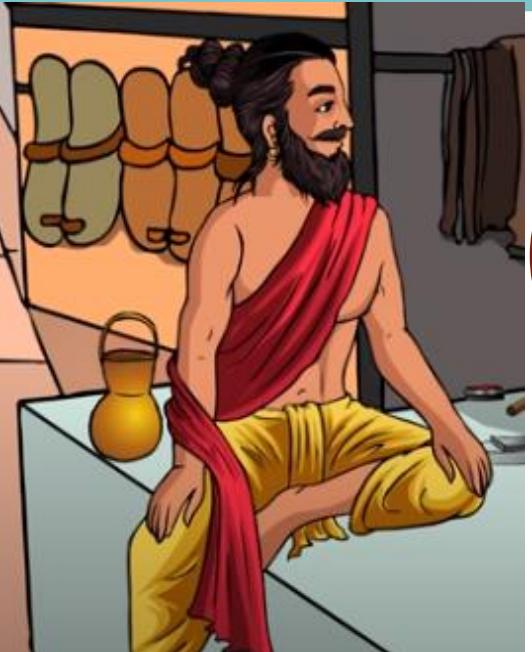
મોચી સાધુ સામે જોઈ હસવા
લાગ્યો. તેણે કહ્યું, “જે કહેવાના એ
લેવાના, મહારાજ!
આપની છથા હોય તો બનાવું.”

સાધુએ કહ્યું, “અચ્છા
બનાવો, ક્યારે
આપશો?”

મોચી બોલ્યો, “પરમ
દિવસે આ વખતે.”

મહેનતનો રોટલો

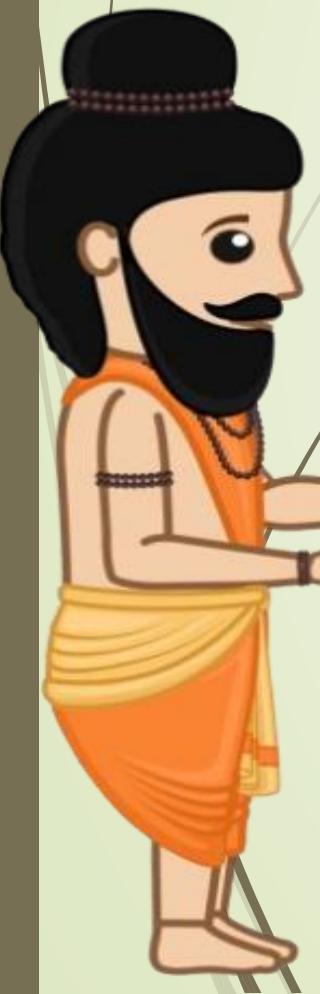

સાધુ કહે, “જરૂર હોં !
મારે પરમ દિવસે
સાંજે જવું છે, માટે
ઢીલ ન થાય.”

મોચી કહે, “જાઓ કે ન
જાઓ. પરમ દિવસે
તમને આ વખતે જરૂર
મળી જશે.”

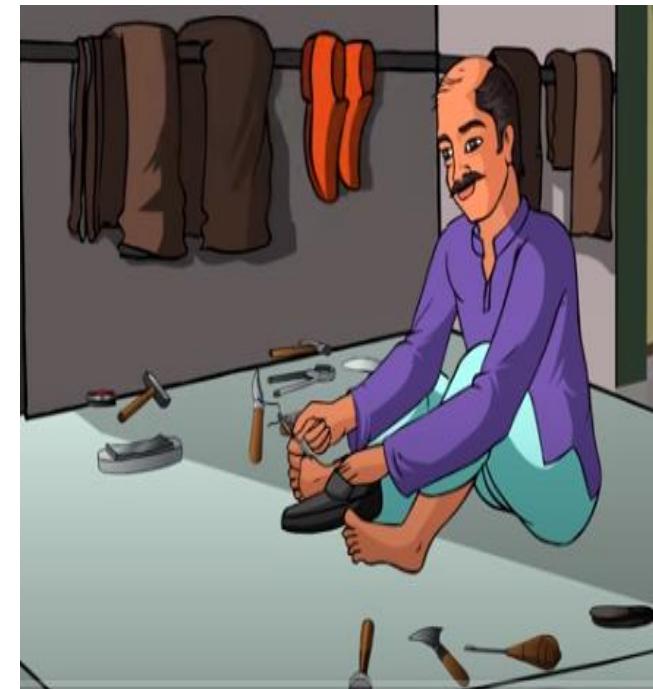
પણ સાધુને મોચીના વાયદામાં જરા પણ વિશ્વાસ
ન હતો. બીજા દિવસે વળી એણે મોચીને ત્યાં આંટો
માર્યો. મોચીને પૂછ્યું, “મોચીભગત, કેટલે આવ્યું
આપણું કામ ?”

મહેનતનો રોટલો

મોચીએ કહ્યું, “બેફિકર રહો મહારાજ, વાયદો નહિ યુકું.” છતાંય સાધુને શાંતિ ન વળી. ત્રીજા દિવસે સવારમાં વળી સાધુને વિચાર આવ્યો, “લાવને, જરા મોચીને ત્યાં આંટો મારું.”

પણ આ વખતે તો મોચીએ સાધુની કિંમત કરી. તેણે કહ્યું, “મહારાજ, તમને માણસ પારખતાં આવડતું નથી.

મહેનતનો રોટલો

આખી દુનિયા જૂં બોલે છે એમ જ તમે માનો
છો. નાહક શું કામ ધક્કા ખાઓ છો ? સાંજે
આવજો, જાઓ.

તે સમજુ ગયા,
મોચી સાચુકલો છે,
ખરેખરો લગત છે,
કદી જૂં બોલતો
નથી.

સાંજે સમય પ્રમાણે સાધુ આવ્યા ત્યારે પગરખાં
બિલકુલ તૈયાર હતાં. આ જોઈ સાધુ મોચી ઉપર
બહુ ખુશ થયા.

સાધુએ તેને બે રૂપિયા આપ્યા.
મોચી પાસે છૂટા પૈસા ન હતા.

મહેનતનો રોટલો

તે પેસા લઈને ઉભો થયો, તેણે સાધુને કહ્યું, “જરાક ઉભા રહો
મહારાજ, હું સામેની દુકાનેથી પરચૂરણ લઈ આવું.”

સાધુએ કહ્યું, “રહેવા દો ભગત,
એટલા પૈસાની આપણા
તરફથી તમાકુ પીજો.”

મોચીએ કહ્યું, “હું
તમાકુ પીતો
નથી, મહારાજ.”

મહેનતનો રોટલો

તો આપણા તરફથી પગારખાં સીવવા
માટેની દોરી લાવજો.”

“ના મહારાજ, હરામનો
પૈસો મને ન ખપે.” મોચી
સામેની દુકાને પરચૂરણ
લેવા ગયો.

સાધુ તો મોચીની ભાવના જોઈ એના ઉપર ખૂબ જ ખુશ થયા.
તેમણે હળવેક રહીને ઓળિમાંથી પારસમણી કાઢ્યો. કોઈ જુદે નહિ એ
રીતે મોચીનાં ઓજારોને પારસમણી ઘસી દીધો.

મહેનતનો રોટલો

બધાં ઓજારો સોનાનાં થઈ ગયાં !
પછી તે મોચી પાસે ગયો.

તેની પાસેથી પૈસા લેતી વખતે
કહ્યું, “ભગત, મૂઠી ચણાના પૈસા
પણ લિક્ષા માટે આપશો તો
ઇશ્વર તમારું ભલું કરશે.”
મોચીએ ખીસામાંથી એક સિક્કો
આપતાં કહ્યું, “લો, એક મૂઠી
ચણામાં શું થશે ?”

મહેનતનો રોટલો

એ દુકાન
તરફ ચાલતો
થયો.

“એક મૂઠી ચણા તો મારી પાસે છે.” એમ કહી સાધુએ
પગ ઉપાડ્યો.

મોચીએ દુકાન ઉપર આવીને જોયું તો ઓજાર બધાં સોનાનાં ! તે સમજુ
ગયો કે આ કામ પેલા સાધુનું છે. મોચીનો જીવ બળી ઉઠ્યો. તે નિસાસો
નાખી બબડ્યો, “અરે ભગવાન !
હવે હું આ સોનાનાં ઓજારોથી કેવી રીતે કામ કરીશ?”

મહેનતનો રોટલો

તણે ઓજરો લઈને ઘરના ખૂણામાં
નાખ્યાં . પછી ઊંચે મૂકેલાં ઘસાયેલાં
ઓજરો ઉતારી વળી પાછો કામે વખ્યો .

મનોમન એમ પણ કહેતો હતો કે , “ ગમે
તેમ પણ સાધુની ઈચ્છા તો આપણને
સુખી કરવાની જ હતી.”

બિચારાએ બાર મહિના મજૂરી કરી ત્યારે માંડ માંડ નવાં ઓજરો વસાવી શક્યો .

મહેનતનો રોટલો

એકવાર તે ભજન
ગણગણાતો નીચી નજરે
સીવતો હતો, ત્યાં એના કાને
કોઈકનો અવાજ
પડ્યો,

“કેમ છો,
મોચીલગત ?”

મોચીએ જોયું તો એ પેલા જ સાધુ હતા. તેણે સાધુને
કહ્યું,

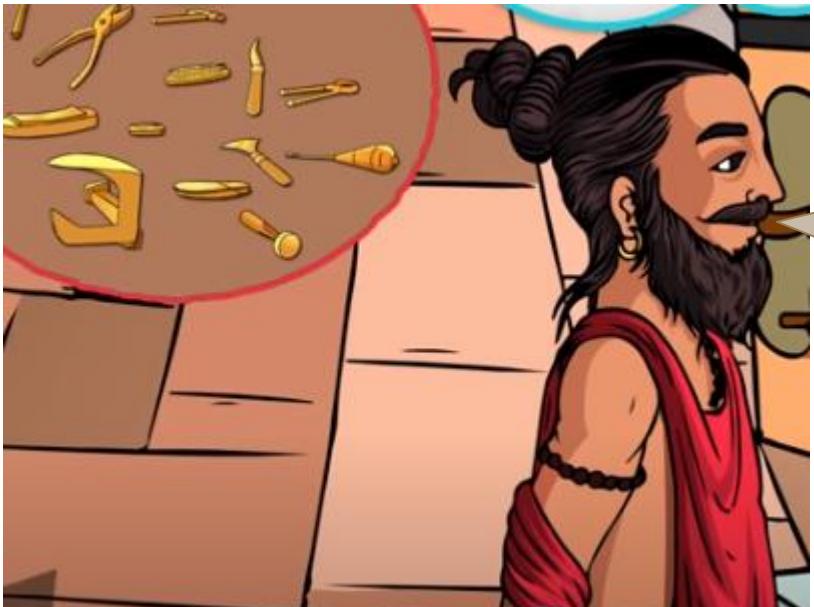
મહેનતનો રોટલો

“ઓજાર બગાડી
ગયા હતા એ
જ ને તમે, સાધુ
મહારાજ !”

સાધુને નવાઈ લાગી. એમને તો હતું પોતાને ઓળખતાં
જ મૌચીભગત પડ્યે પડશે, માનપાન કરશે અને ઘણો
બધો આભાર માનશે, પણ બદલ આ માણસ તો પોતાને
ઠપકો આપતો હતો.

મહેનતનો રોટલો

સાધુને વહેમ પડ્યો. આ બિચારો
સોનાને પિતળ ધારી બેઠો લાગે છે.
તેમણે કહ્યું, “મોચીભગત, ઓજાર
બગાડયાં નથી, સોનાનાં બનાવ્યાં છે.
ક્યાં છે એ? નાખી તો નથી દીધાં ને?”

‘મને ખબર છે મહારાજ, સોનાનાં છે પણ એ
સોનું મેં મારાં બાવડાંના બળથી ઓછું
મેળવ્યું છે ? આવું મફતનું સોનું શું કરવું છે ?

મહેનતનો રોટલો

મોચીએ પૂછ્યું,
“ભગવાને આ
હાથપગ આપ્યા છે,
એને શું કરું મહારાજ?”

સાધુએ મોચીને શિખામણ આપતાં કહ્યું, “મોચીભગત, તમને કશી ગમ નથી. સોનું વેચીને
પૈસા બનાવો ને મજા કરો. આ કાચી દુકાનને પાકી કરો. કામ કરનાર માણસો રાખો.

મહેનતનો રોટલો

નવાઈ ભરી આંખે સાધુ
તો મોચીભગત સામે
તાકી જ રહ્યા.

મોચીએ કહું : “સાધુ
મહારાજ, ભગવાને
હાથપગ કંઈ બેઠાં બેઠાં
ખાવા માટે નહિ,
કામ કરવા આપ્યા છે.”

આ સાંભળી સાધુ બોલ્યા, “મોચીભગત, સાચી વાત છે ! ભગવાને કામ કરવા જ
હાથપગ આપ્યા છે. હવેથી હું પણ હાથે કમાઈને જ ખાઈશ ને તમારા જેવો
જીવનનો સાચો આનંદ મેળવીશ.”

મહેનતનો રોટલો

સાધુ કોઈ ઊડા વિચારમાં
પડી ગયા હતા.

પોતાના કામે વળતાં મોચીએ
સાધુને પૂછ્યું,
કેમ મુંગા થઈ ગયા ?"

સાધુએ કહ્યું, “હું મુંગો નથી થઈ ગયો,
વિચારમાં પડી ગયો છું.” શા વિચારમાં
પડી ગયા છો, મહારાજ ! મેં તમને કહ્યું એ
ખોટું છે ?”

મહેનતનો રોટલો

જેમ મારી પાસે સોનું
બનાવવાનું સાધન છે,
ઇતાં મૈં એનો
ઉપયોગ મારી જત
માટે કદીયે કર્યો નથી.

લિક્ષા માંગિને પેટનો ખાડો પૂરું છું, પણ આજે તારી આ લિક્ષાનો જે ગર્વ મારામાં
હતો તે પણ ગાળી નાખ્યો છે.

મહેનતનો રોટલો

પણ આજે તારી આ બિક્ષાનો
જે ગર્વ મારામાં હતો તે પણ
ગાળી નાખ્યો છે.

આજથી તમે મારા ગુરુ
! ને આજથી હું તમારો
આ દાખલો યાદ કરીશા
ને મારા ગર્વને ધોતો
રહીશા.”

મોચી કામ કરવું ભૂલી ગયો
અને સાધુની પીઠ પાછળ જોતો જ રહ્યો. કામે
વળતાં બબડયો, “આપ ખરા સાધુ !”

શાલુ સમજ્ઞતી

- પગરખાં - પગનું રક્ષણ કરનાર, ચંપલ, જોડા
- હરામનો - મહેનત વગરનો
- પારસમણિ - લોકમાન્યતા મુજબ સ્પર્શ માત્રથી
લોઢાને સોનામાં બદલી નાખનાર
મણિ
- ગંમ - સમજ
- ગર્વ - અભિમાન, અહુંકાર, મદ, બડાઈ

સ્વાધ્યાય

પ્રશ્ન : 1 નીચે આપેલાં સવાલના જવાબ આપો .

1) મોચીભગત સ્વભાવે કેવા હતા ?

જ) મોચીભગત સ્વભાવે સાચુકલા , પ્રામાણિક અને સંતોષી હતાં .

2) મોચી પરચૂરણ લેવા જવાનું કહે છે ત્યારે સાધુ શું કહે છે ?

જ) મોચી પરચૂરણ લેવા જવાનું કહે છે ત્યારે સાધુ કહે છે , “ બાકીના પૈસાની મારા તરફથી તમાંકું પીજો .

3) મોચીભગત નવાં ઓજારો ક્યારે વાસવી શક્યા ?

જ) મોચીભગત બાર મહિના મજૂરી કરી ત્યારે નવાં ઓજારો વસાવી શક્યા.

સ્વાધ્યાય

- 4) માણસના હાથ - પગ વિશે મોચીભગત શું માને છે ?
જ) માણસના હાથ - પગ વિશે મોચીભગત માને છે કે ભગવાને માણસને હાથ -
પગ બેઠાં બેઠાં ખાવા માટે નથી આપ્યાં પણ કામ કરવા માટે આપ્યાં છે.
- 5) સાધુને નવાઈ ક્યારે લાગી ?
જ) સાધુને જોઈને મોચીભગત કહ્યું કે , “ ઓજારો બગાડી ગયા હતા એ જ ને તમે,
સાધુ મહારાજ ! ” સાધુને તો ઓમ ઘણો આભાર માનશે પણ મોચીભગતે
સાધુને ઠપકો આપ્યો . આ જોઈને સાધુને નવાઈ લાગી .
- 6) છેલ્લે મોચીભગત સાધુ વિશે શું કહે છે ?
જ) છેલ્લે મોચીભગત સાધુની પીઠ પાછળ જોતા કહે કે, “ આપ ખરા સાધુ ! ”

સ્વાધ્યાત્મ

- 7) 'મહેનતનો રોટલો' પાઠમાંથી આપણને શું શીખવા મળે છે ?
- જ) આ પાઠમાંથી આપણને શીખવા મળે છે કે શ્રમનું જીવનમાં ખુબજ મહત્વનું છે, ભગવાને હાથ - પગ બેઠાં બેઠાં ખાવા માટે નહીં, કામ કરવા માટે આપ્યાં છે. જીવનમાં સરચ્ચાઈનું મહત્વ . પ્રામાણિકતાથી કરેલા કાર્યોનું ફળ સારું જ મળે છે . માટે કોઈ પણ કાર્ય પ્રામાણિકતાથી કરવું જોઈએ .
- 8) મોચીની જગ્યાએ તમે હોત તો ? વિચારો અને લખો .
- જ) મોચીની જગ્યાએ હું હોત ત તો મોચીની જેમ જ વ્યવહાર કરેત . કારણકે જીવનમાં ઉમદા વિચારો અને સારા વ્યવહારથી માણસની કિંમત થાય છે .

સ્વાધ્યાત્મ

પ્રશ્ન : 2 સમાનાર્�ી શબ્દ લખો .

- 1) પગ - ચરણ
- 2) દુનિયા - જગત
- 3) જીવન - જીંદગી
- 4) ફિકર - ચિંતા
- 5) સોનું - કંચન
- 6) સાધુ - વૈરાગી
- 7) ઈચ્છા - મનોરથ

સ્વાધ્યાત્મ

પ્રશ્ન : ૩ વિરોધી શબ્દ લખો .

1) પ્રામાણિક × અપ્રામાણિક

2) વેચવું × ખરીદવું

3) સંતોષ × અસંતોષ

4) આનંદ × શોક

5) ખોટું × સાચું

6) પ્રશંસા × નિંદા

7) વિશ્વાસ × અવિશ્વાસ

સ્વાધ્યાત્મ

પ્રશ્ન : 4 રૂઢિપ્રયોગનો અર્થ લખો .

- 1) પગ ઉપાડવો - ઝડપથી ચાલવું .
- 2) બાવડાના બળથી - જાત મેહનતથી .
- 3) જીવ બાળવો - દુખી થવું .
- 4) નિસાસો નાખવો - દુખની આહ નાખવું , પસ્તાવો કરવો .
- 5) પેટનો ખાડો પૂરવો - જીવનનિર્વાહ કરવો , ભૂખ સંતોષવી .
- 6) કિંમત કરવી - માપ કાઢી લેવું , કદર કરવી .

Thank You...

પ્રેરણ એજયુકેશન લોન્ગાફરી ક્રાંતિ લાંગાફરી ®
OCEAN
કોચીંગ કલાસીસ